

JORNADES SOBRE LA CULTURA A LA UNIÓ EUROPEA

“Les possibilitats d’ un mercat intel·ligent”

(Barcelona, Fundació Tàpies, 26 i 27 de maig de 2006)

INAUGURACIÓ

Hola,

Bona tarda a tothom. Breument, m’agradaria donar-vos abans de res la benvinguda a aquestes jornades sobre cultura a la Unió Europea, unes jornades –que tindran lloc aquesta tarda i demà al matí, a partir de les deu-, que volem que siguin de reflexió, però sobretot de treball, per trobar possibles solucions.

El moment polític que vivim avui a Catalunya és complex, però hem cregut que valia la pena fer una mica d’abstracció de la realitat política, i mantenir aquesta trobada per aprofundir en un àmbit que a nivell polític no ha estat massa tractat, però que els i les socialistes creiem crucial en el marc de l’economia globalitzada, en una perspectiva d’enfortiment del mercat únic europeu, i davant la ràpida evolució de les tecnologies i comunicacions digitals, que planteja nous reptes.

Com reconeix la Comissió Europea, aproximadament 7 milions d’europeus i europees treballen en el terreny de la cultura: en indústries culturals -inclosos el cinema i els mitjans audiovisuals-, la publicitat, la creació, la música, etc. Es tracta de sectors econòmics, aquests que, a més, també són portadors d’identitat cultural i que poden contribuir a la diversitat.

I d’aquí l’especificitat d’aquests béns i productes culturals, donada la seva doble naturalesa comercial o econòmica, per una banda i cultural, per l’altra.

El debat, que esperem que sigui molt profitós per al conjunt del sector cultural i per totes aquelles persones que sou aquí perquè hi esteu interessades, girarà entorn de dues taules. Una primera, que farem aquesta tarda, dedicada al valor de la cultura en un món globalitzat, on efectivament la protecció de la diversitat cultural és un garantia per al manteniment de les identitats culturals autòctones, i enriqueix el patrimoni comú. I una segona, sobre els reptes de les indústries i del conjunt de sectors implicats en el procés creatiu i econòmic de la cultura, on voldrem posar èmfasi en els temes que tenen més a veure amb la producció i el comerç de la

cultura, i amb tots aquells processos que intervenen en aquesta elaboració i distribució des del moment de la seva concepció creativa o artística, fins al seu consum final, passant per la distribució, la gestió, el finançament, la formació dels artistes, etc.

Ens agradaria que fossin debat dinàmics, i per això hem pensat en una estructura de tres ponents per taula, que després de fer una primera presentació, seran interpel·lats per uns altres contribuïdors al debat, moderats, evidentment, per un moderador o moderadora. Us pregaríem, i ja ho dic ara, que fóssiu breus, per agilitzar la discussió.

Bé, doncs tot això tindrà com a teló de fons, com és evident, la Unió Europea, que avui per avui és un dels projectes polítics, econòmics i socials on més pesa la cultura i la riquesa de la seva diversitat, i que més esforços dedica –i quan dic esforços, em refereixo a esforços econòmics– a promoure la cultura i a recolzar els diferents sectors culturals i audiovisuals de la Unió.

Evidentment, la cultura té molt a veure amb la ciutadania; és la base d'un cert sentiment de pertinença i de la construcció política europea, la qual cosa, també té molt a veure amb la importància d'una Constitució per a la Unió.

Però no em voldria estendre, em sentireu parlar demà a la cloenda. Sobretot, perquè tenim l'honor de tenir entre nosaltres el recent nomenat Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya i gran coneixedor de totes les vessants de la cultura i del sector, Ferran Mascarell, a qui dono la paraula ara mateix.

Moltes gràcies.

CLOENDA

Hola de nou,

Us agraïm, en primer lloc, la vostra participació en aquestes jornades, que crec que han estat molt fructíferes, i que crec que es podran traduir en alguna iniciativa i en alguns canvis de percepcions dels que estem aquí, que segurament aprofitarem en la nostra tasca política diària –en el meu cas, des de la Comissió de Cultura del Parlament Europeu–, per millorar i adaptar certes polítiques i mesures a les necessitats avui expressades. No cal que us digui que continuem, com sempre, estant oberts a les vostres propostes d' aquí endavant, per tal de millorar la situació del sector cultural, en el ben entès que és un sector econòmic potent, i que és la base d'una bona governança mundial en l'era de la globalització, de la revolució digital, i de les comunicacions...

De fet, la globalització és un fenomen que estructura les societats contemporànies i que cal entendre en les seves múltiples direccions. **No es tracta només d'un procés econòmic, sinó que, com s'ha dit, inclou la tecnologia, la cultura, els drets humans i la comunicació.**

És cert que produeix un fenomen d'interdependència creixent entre les societats que en cap cas anul·la els Estats-Nació o les institucions i organismes existents, però **planteja nous reptes en la gestió i en el govern d'aquestes societats des d'una nova problemàtica.**

La globalització no implica necessàriament un procés d'homogeneïtzació cultural. **Si bé s'està produint una globalització de la comunicació, això no implica una globalització de la cultura.** De fet, estem lluny de poder parlar d'una cultura mundial. Però sí que es pot parlar d'una direcció comuna cap on es mouen, sobretot, els països econòmicament desenvolupats, que comparteixen, cada vegada més, valors anomenats "moderns", seculars i cosmopolites, a més d'altres fenòmens d'uniformitat cultural.

I en aquest context, **el reforçament de les identitats s'utilitza com a mecanisme de control davant una globalització que es percep com a "incontrolada".** Però precisament aquest reforçament només pot portar a un replegament i, en conseqüència, aïllacionisme de cada comunitat, gens beneficiós, i que convé evitar. **Davant la incomunicació i el tancament,** que només condueixen a fonamentalismes de múltiples variants, **cal construir ponts, restablir la comunicació amb la finalitat d'evitar que els col·lectius exclosos per la globalització creïn "comunes identitàries" de caràcter eminentment defensiu.** I és la cultura de la integració la que permet construir ponts per comunicar-se i dialogar. És a dir, cultura identitària sí, però acompanyada de solidaritat i de coneixement pel que ve de fora, establint un règim multilateral també pel que fa a la cultura.

Com sabeu, **l'any 2008 serà l'Any Europeu del diàleg intercultural,** i precisament la setmana vinent –dimecres, en concret- el Parlament Europeu aprovarà un informe sobre aquest diàleg, amb l'objectiu d'afavorir-lo i promoure'l entre totes les cultures i totes les persones que viuen en el territori de la Unió, i sensibilitzar la gent de la seva importància, sobretot als joves.

La transformació dels mitjans de comunicació a escala global -pel gran progrés tècnic que s'ha experimentat- planteja nous reptes i també noves oportunitats, com alguns dels nostres ponents han demostrat. En l'era digital, els nous suports audiovisuals permeten nous formats de la cultura, i obren les portes a nous mercats fins al moment impensables.

Però aquesta transformació no només genera conseqüències econòmiques. De fet, les noves tecnologies de la informació i de la comunicació poden ser autèntics **instruments pont entre llengües i cultures,** ja que poden servir de plataforma, **tant pel llançament d'una cultura**

global, com per la reafirmació i l'enfortiment de les cultures locals que se senten amenaçades per aquesta cultura mediàtica global en el seu procés de desenvolupament.

Perquè és cert que cada vegada que es perd una llengua o una cultura es perd una manera de veure el món, **cal fomentar iniciatives d'entesa, d'intercanvi cultural a l'era global.** En definitiva, **es tracta d'evitar que les identitats locals i culturals petites o minoritàries siguin eliminades per la gran indústria mediàtica i cultural, i de crear ponts entre aquestes identitats i cultures perquè, juntes, puguin afrontar millor les dinàmiques actuals de les cultures en aquest món global.**

Això és el que, com es va dir ahir, la comunitat internacional ha intentat, amb la **Convenció de la UNESCO sobre la Protecció i la Promoció de la Diversitat de les Expressions Culturals** que, a més de reconèixer el dret sobirà dels Estats de formular polítiques culturals que permetin el desenvolupament de les expressions culturals dels seus respectius territoris, ha subratllat clarament els vincles existents entre cultura, desenvolupament i diàleg, creant una plataforma innovadora per a la cooperació internacional, en un context més ampli de desenvolupament sostenible. Però, per poder funcionar, aquest instrument s'ha de ratificar per part dels 30 Estats que en són part, i molt probablement aquesta Convenció tingui una gran repercussió en temes relacionats amb la política comercial, amb les polítiques audiovisuals, etc.

Per altra banda, el desenvolupament d'una cultura global es presenta com a una oportunitat per a resoldre problemes comuns. **La integració és una resposta político-cultural al repte de la globalització, l'objectiu de la qual és crear una consciència i un destí comuns, i el fonament de la qual és la cultura.**

Del diàleg també es desprèn que, **en un món globalitzat, la relació identitat-diversitat només pot ser gestionada a partir d'una nova relació política entre Estats i societat, que articuli els àmbits local, nacional i global en un sistema basat en noves fórmules democràtiques de col·laboració i representació.**

Aquest és el cas de la Unió Europea i d'altres experiències d'integració regional, encara que en cap cas la integració a nivell cultural o política ha arribat tan lluny com en el cas europeu. Així, el Tractat pel qual s'estableix una Constitució per Europa deia -i diu- que **"la Unió respectarà la riquesa de la seva diversitat cultural i lingüística i vetllarà per la preservació i el desenvolupament del patrimoni cultural europeu"** (art. I-3.3).

De fet, la Constitució que a Espanya vam aprovar l'any passat -el procés de ratificació de la qual ara està en un *impasse*-, té com a lema "unida en la diversitat". I el fet d'haver escollit aquesta **diversitat i la unió com a divisa** mostra, per una banda, la importància que tenen les

cultures en el projecte d'Unió Europea i, per l'altra, la riquesa d'aquesta diversitat cultural i lingüística representa per al conjunt de la Unió.

En aquest context, per preguntar-nos què pot fer Europa per la cultura i quina cultura volem fomentar a Europa, hem de tenir en compte la seva dimensió cultural, però també política i social.

La veritable identitat cultural europea està feta de diferents patrimonis culturals, d'una multiplicitat d'històries i de llengües, de tradicions literàries, artístiques i populars diferenciades. Es tracta d'una identitat plural perquè est feta d'identitats de cadascun dels pobles europeus.

Diversitat no significa divisió. Com he dit, **diversitat és l'element estructural de la nostra unitat i el fonament de la nostra riquesa.** Un instrument per fomentar els interessos comuns de la humanitat i per defensar la seva riquesa, i de cada cultura en particular.

El procés de construcció europea és un procés històric únic. En aquest procés, i **per a forjar el destí comú** al qual es refereix la Constitució, **és essencial el sentiment de pertinença a Europa.**

Però construir un destí europeu comú no és un resultat històric, sinó que és una **voluntat deliberada dels Estats i dels ciutadans: l'expressió de la nostra decisió d'unió reconeixent i respectant les diferències.**

El potencial cultural europeu és fonamental. **Europa té un patrimoni cultural compartit fruit d'un cúmul d'influències nacionals que, alhora, han rebut influències d'altres. Però tenim uns valors comuns: llibertat, democràcia, justícia, solidaritat, resultat d'un passat.**

Per viure junts preservant la identitat personal, local, regional i nacional, es necessita promoure l'obertura, el coneixement i d'intercanvi: en definitiva, una cultura de respecte i de tolerància.

Sóc membre de la Comissió de Cultura i Educació del Parlament Europeu, i aquest és l'objectiu que persegueixen les polítiques educatives i culturals de la Unió: promoure la cooperació entre Estats Membres i, si és necessari, complementar i recolzar les seves accions. També fomentar la cooperació amb països tercers.

Un gran nombre de programes europeus fomenten i desenvolupen intercanvis culturals transnacionals, la mobilitat dels artistes, els intercanvis de joves i estudiants. És important també reforçar la dimensió internacional d'aquesta acció, i en aquest sentit, el nou projecte

Erasmus Mundus reforça el diàleg intercultural en el si de la Unió Europea, i també amb països tercers.

En concret, sector per sector, tenim que en el terreny audiovisual, la **Unió Europea està reaccionant ràpidament a l'evolució digital**. A part de recolzar el sector a través del **programa MEDIA** -que l'any que ve s'estrena amb el nou finançament de 2007 a 2013-, i que pretén preservar el patrimoni cinematogràfic europeu, augmentar la difusió d'obres i reforçar la competitivitat del sector –amb ajudes per a la producció, la formació, la distribució, etc.-, per donar la volta a l'actual posició dominant de les pel·lícules americanes en el mercat europeu; ara mateix també estem debatent les condicions perquè es doni el **pas de l'emissió analògica a la digital, i la revisió de la Directiva “Televisió Sense Fronteres”**, una directiva que ha quedat obsoleta pel canvi de context.

Si bé als anys 80 desapareixien els monopolis públics en la radiodifusió i es desenvolupaven les televisions privades, als 90 han aparegut els canals de televisió de pagament, i s'han desenvolupat noves tecnologies (transmissió per cable i satèl·lit, televisió digital...). I en aquest nou context, es tracta de **conciliar dues dimensions: reforçar la competitivitat europea dins d'un mercat audiovisual globalitzat, i preservar la qualitat i l'accés als programes**. Especialment, a través de **l'alfabetització digital**, essencial per garantir els drets de la ciutadania, i evitar, en molts casos, l'exclusió social. Igualment, **cal mantenir l'equilibri entre un servei públic** -una informació equilibrada i un debat democràtic, documentals, entreteniment i ficció de **qualitat**-, i **un pol privat** -on es troben les cadenes comercials-, on es prioritzen els **beneficis**.

També hem palat de drets d'autor, i a **Cannes**, per exemple, acabem de veure com representants de la indústria cinematogràfica i de continguts, proveïdors de serveis d'Internet i dels operadors de telecomunicacions de la Unió Europea i dels Estats Units, aprovaven la **“Carta europea del cinema on line”**. Ja veurem si aquest tipus de servei es converteix o no en un èxit comercial, i com es tradueix en termes de **regulació i gestió dels drets de propietat dels artistes i creadors...**

I a això, en un mercat comú de serveis, podríem sumar el problema de la fiscalitat, de la gravació de l'IVA, un impost al consum, que ara el Parlament està estudiant: on s'ha de recaptar, en el lloc de consum o en el lloc de la prestació del servei?

La Unió Europea també concedeix altres ajudes. A través del programa Cultura 2000, i que l'any que ve serà el Cultura 2007-2013, la Unió dona suport a accions cultures i organismes actius que treballin en el terreny cultural –organitzacions, per exemple-, sempre i quan contribueixin a la circulació transnacional d'obres i productes artístics i culturals, afavoreixin la mobilitat de les persones que treballen en el sector, etc.

I fa pocs mesos, **el Parlament ha tingut la iniciativa de plantejar-se els reptes del circ a Europa**, posant el dit sobre els problemes de reconeixement d'aquesta tradició, de la formació dels artistes -especialment dels nens de les comunitats itinerants-, sobre la legislació en àmbits com el transport, les infraestructures o els equipaments, entre d'altres.

D'altra banda, un altre dels objectius de la Unió Europea ha de ser el d'estrènyer els llaços entre cultura, identitat i ciutadania. La Unió Europea ha assolit un estat on la seva dimensió cultural no pot ser ignorada.

Però en aquestes jornades, ha quedat ben clar que seria un error pensar que la cultura i l'economia són dos àmbits separats. **L'impacte de la cultura va més enllà de ser el ciment d'una civilització, comporta també una activitat econòmica gens despreciable.** Actualment, a la Unió Europea la cultura dona feina a 7 milions de persones. A Espanya, en termes de PIB, representa el 6%.

En aquest sentit, **la Unió ha de continuar revisant les polítiques culturals per adoptar un enfocament que tingui més en compte el valor afegit que suposa la cultura en termes econòmics.** Perquè és cert que en les economies avançades, el pes de la cultura resulta fonamental per la creació de valor afegit i aportació als productes interiors respectius.

I si estem d'acord en què **Europa no és només un mercat**, i que sense concedir la necessària atenció al coneixement, a la ciència i a la cultura, ni les nostres societats ni la nostra economia prosperaran, els Estats han de mostrar una major voluntat política i transformar les bones intencions en bones decisions. I aquí, sobretot, parlem de diners, d' un increment pressupostari de la partida cultural, que els i les socialistes hem defensat i promogut, i ho continuarem fent, perquè n'estem convençuts.

Val a dir que **en les negociacions de les Perspectives Financeres de la Unió Europea de 2007 a 2013, la cultura i l'educació han estat un dels capítols on la rebaixa efectuada ha estat menor, ja que tothom és avui conscient que, sense cultura, la Unió política europea i la cohesió són impossibles.**

Finalment, per acabar, crec que ha quedat clar que, davant la globalització, és necessari defensar la cultura i identitat "local", però que, per evitar un replegament propi de les amenaces que imposa la globalització, necessitem més Europa, més integració europea, més construcció política i, per tant, també un projecte de Constitució Europea.

Moltes gràcies, i passo la paraula al Carles Martí.